

Fru minister, hitresta långväga gäster, från Tanzania, Skottland och vårt grannland Norge, deltagande fäbodbrukare från alla Sveriges fäbodlän samt övriga gäster -

Ni är alla välkomna till Skansen och vår Svenska Fäbodriksdag 2011!

Fäbodriksdagen är en årlig samling för Sveriges fäbodbrukare alltsedan 1982, där vi träffas för att dryfta och lyfta aktuella frågor i ett gemensamt forum. I år har vi förlagt Fäbodriksdagen till Skansen som är en excellent arena för svensk landsbygdkultur, och dessutom med förhoppningen om att lättare nå det offentliga Sverige och massmedia för att uppmärksamma Fäbodbrukarna och det svenska fäbodbruket.

Fäbodriksdagen har faktiskt genomförts en gång tidigare på Skansen. Då 1994 var fäbodbrukets överlevnadsfrågor i fokus utifrån jordbrukets avreglering samt det förestående inträdet i EU. 2011 står fortfarande fäbodbrukets överlevnadsfrågor i fokus, också nu i beroende av regelverk, ekonomi samt olika avgöranden på EU-nivå

Valet av Skansen som arena får dock inte befästa någon missuppfattning att fäbodbruket enbart är en museal eller antikvarisk kvarleva av ett historiskt levnadssätt från självhushållningens dagar. Så är det inte!

Fäbodbruket utgör ett fortfarande högst levande kulturarv och är ett konkret exempel på det historiskt mycket omfattande bruket att nyttja extensiva foderresurser i utmarkerna, d v s utanför de odlade markerna runt byarna, i hela vårt avlånga land.

Fäbodbruket var alltså ett funktionellt sätt att nyttja avlägsna slätter- och betesmarker när omständigheterna innebar att man behövde lämna sina hemgårdar och bege sig långt från byarna.

För att skydda djur och människor ifrån alla faror krävdes enklare hus och stall.

För att med begränsade resurser kunna ta reda på mjölken och tillverka olika former av lagringsbara mjölkprodukter utvecklades kunskaper och metoder för att förädla och säsongsvist lagra dessa högvärdiga livsmedel.

Så utvecklades fäbodkulturen och så tillkom dessa fäboddar (*bodar eller sätrar*) i våra utmarker över hela landet, i kust-, skogs- och fjälltrakter.

Det svenska fäbodområdet utgör också en del av det skandinaviska området för boreal transhumans och vi har därmed mycket gemensamt med våra kollegor i Norge.

Så lever också fortfarande kulturarvet och så har grundlagts en regional profil och identitet i det svenska fäbodområdet. Till nytta och uppskattning med många mervärden för vårt samhälle också i nutid - som levnadssätt i lokalsamhället, för resurssnål produktion av olika nyttigheter och som attraktion för turistnäringen.

Fäbodbrukets traditionella kunskap och kulturarv är till nytta och mervärde också i vidare perspektiv. Att säsongsvist flytta med sina tamdjur för att söka det bästa betet och att därigenom säkra produktionen och familjens försörjning av kött och mjölkprodukter över året, tillämpas i alla världsdelar över hela jorden. Svenska fäbodbrukare har därmed på ett grundläggande plan detta levnadssätt gemensamt med Mongoliska herdefolk, indiska Van Gujjarer, Östafrikas Massajer och befolkningen på Andernas högplatåer, där de vallar sina lamahjordar. I likhet med många flera folkgrupper världen över.

Vår svenska och skandinaviska fäbodkultur är därmed att betrakta som en länk till historisk och internationell samhörighet mellan folk i tid och rum och utgör en del i vår gemensamma globala utmaning för hållbar utveckling i marginalområden.

Så har nyligen WISP (*World Initiative for Sustainable Pastoralism, WISP, en del inom International Union for Conservation of Nature, IUCN.*) identifierat extensiv boskapsskötsel, eller pastoralism, som en realistisk lösning för långsiktigt hållbar produktion i marginalområden - nu aktualiserat som en del av försörjningsproblematiken på Afrikas horn. Man noterar särskilt också att det förutsätter, och motiverar, praktiska villkor och regelverk som möjliggör kultureernas och den traditionella förvaltningens fortlevnad också in i vår moderna tid.

Internationellt har vi även det gemensamt att konventionen om biologisk mångfald, *den s.k. Riokonventionen*, stadgar skydd och hänsynstagande gentemot ursprungliga och lokala samhällen

med traditionella livssätt. Så gott som all världens länder har nu skrivit under denna konvention att efterleva i sin lagstiftning. Förstås gäller detta också Sverige, där vi närmast kan urskilja behov av sådan hänsyn till samer, fäbodbrukare, fjällbönder, skärgårdsbönder, kust- och skärgårdsfiskare med flera minoritetsgrupperingar i vårt avlånga land som förvaltar lokal och traditionell kunskap av betydelse för bevarandet av biologisk mångfald i vid mening.

Men hur fungerar det då i praktiken för dessa kultur- och traditionsbärare på den svenska landsbygden?

Varför beaktas inte bättre deras grundläggande villkor i samhällsplanering? Varför byggs vägar och annat som försvårar eller hindrar säsongsflyttningar? Varför bemöts dessa lokala grupperingar av oförståelse för grundläggande behov och existensfrågor? Varför begränsas systematiskt livsutrymme för pastoralister och förvaltare av lokal och traditionell kunskap? Varför denna brist på acceptans och utrymme för vår inhemska kulturella mångfald? Och var finns det forum att föra dialogen kring framtiden för kultur- och traditionsbärare som förvaltar lokal och traditionell kunskap?

Jag tog nyligen del av ett program på Discovery-kanalen vilket gav mig en tankeställare. Det handlade om extrem äventyrsturism. Denne äventyrare hade gett sig iväg på en farofylld ensamvandring och framställdes som ensam i världens ytterkant. När han råkade illa ut blev han hjälpt av lokala herdar. Dessa herdar har sin vardag och förtjänar sitt uppehälle genom att leva, arbeta och ta hand om sina djur i ett område där denne äventyrare beskriver sig uppleva ett extremt äventyr. För mig framstod berättelsen som ett tydligt exempel på den oförmåga och det snäva perspektiv delar av vår civilisation idag har.

De bland världens befolkningsgrupper som bedriver transhumans är naturligtvis inget speciellt folkslag med övermänskliga förmågor. Vi utgör bara den del av befolkningarna som fortfarande behärskar en väsentlig del av mänsklighetens historiska färdigheter i basal överlevnadskunskap i marginalområden. Därmed besitter vi ovärderlig kunskap inför framtiden, hur vi extensivt, resursbevarande och energieffektivt kan leva och producera högkvalitativa livsmedel för vår gemensamma framtida överlevnad och som bidrag till våra samhällen och en gemensam långsiktig hållbar utveckling.

Mot denna bakgrund stadgar konventionen om biologisk mångfald, om skydd och hänsynstagande gentemot ursprungliga och lokala samhällen med traditionella livssätt.

Här ser vi behovet av att konkret utveckla fungerande lösningar och rimliga villkor för ett svenskt kultur- och naturvårdsjordbruk.

Det är mot denna bakgrund och med insikt om vikten av kultur, historia, kunskap, mångfald, ödmjukhet och internationell gemenskap som vi nu återigen samlas till Fäbodriksdag.

Skansen 2011-09-16

Pauline Palmcrantz

ordförande Föreningen Sveriges Fäbodbrukare